

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף נב

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא. הברייתא אמרה בדרשה השלישית - בשעיר נשיא נאמר "אל יסוד מזבח העולה" ללמד ששיירי הדם של כל הקרבנות הקרבים במזבח החיצון, טעונים שפיכה ליסוד.

הברייתא שאלה: **או אינו אלא מזבח של עולה היא ליסוד:** אולי כוונת הפסוק שצריך לתת את מתנות העולה דוקא בקרנות המזבח שיש להם יסוד (ולא בקרן דרומית מזרחית).

קושיא: **מי כתיב "אל יסוד העולה"?** "אל יסוד מזבח העולה" כתיב! בשלמא אם הפסוק מדבר על שפיכת שיריים של כל הקרבנות, ניחא מה שכתוב "מזבח העולה". כי בכל הקרבנות שנותנים את דמן במזבח החיצון הנקרא 'מזבח העולה', צריך לתת את השיריים ביסוד של מזבח העולה. אבל אם הפסוק מדבר רק על נתינת הדם של העולה, היה צריך להיות כתוב "אל יסוד העולה" ולא "מזבח העולה"?

תירוץ: **אי הוה כתיב "אל יסוד העולה", הוה אמינא בזקיפה דיסוד, השתא דכתיב "אל יסוד מזבח העולה" אנגו דיסוד:** אם היה כתוב "אל יסוד העולה" היינו חושבים שיזרוק את מתן הדמים של עולה בקיר של האמה התחתונה, שעולה מן הארץ עד הכניסה (שהיסוד עולה אמה ונכנס אמה). ולכן כתוב "אל יסוד מזבח העולה", ללמד שצריך לתת אותם על על גגו של היסוד, שהוא דומה למזבח. [לאו דוקא על גג דיסוד, אלא על כל גובה הקיר של המזבח, עד חוט הסיקרא כשר. תוס'].

הגמרא מביאה את תירוצה של הברייתא על פי מה שנתבאר עכשיו:

אמר רבי ישמעאל: גג יסוד, למה לי? קל וחומר הוא - ומה שירים, שאינו מכפרים, טעונים גג יסוד (= כלומר שפיכה אל גג היסוד). תחלת עולה שמכפרת, אינו דין שטעונה גג יסוד (= שמתן דמי עולה בקרנות יהיה כנגד היסוד)?!

אמר רבי עקיבא - ומה שירי חטאת שאין מכפרין ואין באין לכפרה, טעונים גג יסוד. תחילת עולה שמכפרת, ובאה לכפר אינו דין שטעונה גג יסוד?!

אם כן מה תלמוד לומר "אל יסוד מזבח העולה"? תן יסוד למזבח של עולה! עד כאן הברייתא.

שאלה: מאי בינייהו? במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא? תשובה: **אמר רב אדא בר אהבה:** האם שיריים מעכבים את הכפרה ואם לא נתן אותם הקרבן לא כיפר. לדעת רבי ישמעאל מעכבים את הכפרה. כי רבי ישמעאל אמר רק שהשיריים "אין מכפרין" כלומר אינם באים לכפר, אבל הם מעכבים את כפרת הקרבן. לדעת רבי עקיבא הם לא מעכבים. שהרי הוסיף רבי עקיבא על דברי רבי ישמעאל ש"אין מכפרין ואין באין לכפרה" להשמיענו שאין הכפרה תלויה בהן.

רב פפא אמר: לכולי עלמא שיריים לא מעכבים. והמחלוקת של רבי ישמעאל ורבי עקיבא, במיצוי דם של חטאת העוף שנשאר לאחר ההזאה, אל יסוד המזבח. לדעת רבי ישמעאל המיצוי מעכב, ולדעת רבי עקיבא אינו מעכב.

תניא כוותיה דרב פפא: שגם לרבי ישמעאל שפיכת שיריים לא מעכבת את הכפרה. נאמר בפר כהן משיח "ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד המזבח". המילה "הפר" מיותרת (שהיה ניתן לכתוב "ואת כל הדם ישפוך"). אלא ללמד על פר יום הכפורים שטעון מתן שיריים ליסוד, כי לא נתפרש בו דין שיריים. זו דעת רבי.

אמר רבי ישמעאל: רבי ישמעאל לא בא לחלוק, אלא ללמד שאין שפיכת שיריים מעכבת בפר יום הכפורים. כי היה מקום לומר ששפיכת השיריים מעכבת בגלל הייתור של הפסוק. שהרי לא היה צריך לרבות את שפיכת שיריים לפר יום הכפורים, משום שלומדים זאת בקל וחומר - ומה אם פר כהן משיח, שאין נכנס דמו לפניו בתור חובה, שהרי אין חובה עליו לחטוא ולהביא חטאת, ובכל זאת הוא טעון שפיכת שיריים ליסוד. אם כן מי שנכנס דמו לפניו חובה, דהיינו פר יום הכפורים שחובה להקריבו בכל שנה ושנה, אינו דין שטעון שפיכת שיריים אל יסוד המזבח?!

אמר רבי עקיבא: יש להוסיף על דבריך, שאמרת שכוחו של פר יום הכפורים גדול מפר כהן משיח שזה חובה וזה מצוה. כי יש קל וחומר טוב יותר - ומה פר כהן משיח, שאין נכנס דמו לפני ולפנים, בין לחובה בין למצוה, טעון יסוד. אם כן מי שנכנס דמו חובה לפני ולפנים, אינו דין שטעון יסוד?

יכול יעכבנו? ומאחר שלא הוצרך לכתוב דין שפיכת שיירי דמו של פר יום הכפורים ואע"פ כן כתבו, אולי הדבר נכתב כדי ללמד שזה מעכב? על כך תלמוד לומר בפרשת עבודת יום הכפורים אחר גמר עבודת הדם, "וכלה מכפר את הקדש". ללמד ש'שלמו כל הכפרות כולן'. וכתוב זה מדבר בודאי קודם שפיכת שיירים, שהרי לא נאמר כלל דין שיירים שם. אלו דברי רבי ישמעאל.

מוכח כרב פפא שלרבי ישמעאל לא מעכבים שיירים בחטאת בהמה.

הברייתא ממשיכה: קל וחומר לפר כהן משיח מעתה: מאחר שבאנו לקל וחומר הזה, יש לדון כמו כן קל וחומר לפר כהן משיח לשפיכת שיירים. דהיינו לא היה צריך לכתוב בו שפיכת שיירים, והיה אפשר ללמוד זאת בקל וחומר - ומה שעיר נשיא, שאין נכנס לפניו לא חובה ולא מצוה, שחטאת חיצונה היא, ובכל זאת הוא טעון יסוד. אם כן מי שנכנס דמו לפניו בין לחובה בין למצוה, דהיינו פר כהן משיח, אינו דין שטעון יסוד?

יכול יעכבנו: מאחר ששנה עליו הכתוב, אולי זה מעכב? על כך תלמוד לומר בשיריים של פר כהן משיח "ואת כל דם הפר ישפוך". הכתוב ניתק אותו משאר עבודות, בכך ששינה הכתוב בלשונו ולא כתב "ושפך" דוגמת מה שכתב ביתר העבודות, כמו "ולקח" "והזה", ועשה את השיריים "שיירי מצוה" כלומר שהשיריים אין מעכבין.

קושיא: וסבר רבי ישמעאל מיצוי חטאת העוף מעכב? והתנא דבי רבי ישמעאל וכו': נאמר בחטאת העוף "והנשאר בדם ימצה", ודרשין רק הדם הנשאר ימצה, שאם נשאר דם בגוף העוף יש מצוה למצותו. אבל דם שאינו נשאר, כלומר שאם יצא כל הדם בהזאה, אין צורך במיצוי. מוכח שאינו מעכב!

תירוץ: תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל: אלו שני תנאים שנחלקו בדעת רבי ישמעאל.

אמר רמי בר חמא: התנא דלהלן סובר שיריים מעכבים בחטאות הפנימיות.

דתניא הכהן המחטא וכו': נאמר בחטאת בהמה "הכהן המחטא אותה יאכלנה", ודרשינן "אותה" חטאת שניתן דמה למעלה כהלכתה על ארבע קרנות המזבח, אותה יאכל הכהן. ולא חטאת שניתן דמה למטה במזבח.

שואלת הבריייתא: **אמרת, וכי מאין באת? מדוע אתה חושב להכשיר הניתן שלא כהלכתו עד שצריך אתה להביא מקרא לפוסלו? ומשיבה:** **מכלל שנאמר "ודם זבחך ישפך על מזבח", למדנו לניתנין במתן ארבע שאם נתנן במתנה אחת כיפר:** בדיעבד. כי "ישפך" משמע שפיכה אחת, ונאמר בפסוק ההוא "והבשר תאכל". **יכול אף הניתנין למעלה שנתנן למטה, כיפר:** בדיעבד? לכך צריכים אנו למעטו.

שואלת הבריייתא: **ודין הוא:** שיפסל כנתנו למטה ולא צריך פסוק. שהרי נאמרו דמים למעלה בחטאת בהמה, ונאמרו דמים למטה בחטאת העוף, שהזאת דמה בקיר המזבח למטה מחוט הסיקרא. מה דמים האמורים למטה שנתנן למעלה לא כיפר, שנתמעט מהפסוק "חטאת היא" שאם שינה בה פסול, אף דמים האמורים למעלה, אם נתנן למטה לא כיפר!

ומשיבה: **לא, אם אמרת וכו':** אינם דומים זה לזה. אם אמרת בתחתונים שנתנן בנתינה למעלה, שאין סופן להגיע למעלה אילו עשאן כהלכתן. הלכך לא כיפר. תאמר בעליונים שנתנן למטה, שיש מהן קרב למטה, שהשיריים מדם החטאת עתידים להינתן למטה על היסוד, לכן הייתי סבור שאם נתנן מתחילה למטה יכפרו, ולכן צריכין למעטו מקרא.

דוחה הבריייתא: **דמים הפנימיים יוכיחו:** שיש מהן קרב בחוץ, ששירי דם חטאות הפנימיות נשפכין ליסוד המזבח החיצון, ואם נתנן בתחילה בחוץ לא כיפר, שהפנימיים כתוב בהן קרא לעיכובא.

והכי נמי בעליונים שנתנן למטה דין הוא שלא יכפרו, ומיעוטא למה לי?

דוחה הבריייתא שוב: **לא, אם אמרת:** אין זה דומה. אם אמרת בדמים הפנימיים שפסולין אם נתנן בחוץ, שהרי אין מזבח הפנימי ממרקן, שלא נגמרו בו כל מתנות הדם המעכבות אלא צריכין עוד לינתן במקום אחר (ולקמן יתפרש איזה מקום הוא)

הלכך הם חמורים. תאמר בעליונים, שהרי קרנות המזבח ממרקות אותן שנגמרו בו כל מתנות המעכבות (כי שיריים החיצוניים לכולי עלמא לא מעכבים), הלכך לא חמורים הם, והוה אמינא שאם נתנן למטה כשרים, תלמוד לומר "אותה", לדרוש אותה שניתן דמים למעלה ולא שניתן דמה למטה.

עד כאן הברייתא.

מדייק רמי בר חמא: מאי "שאין מזבח הפנימי ממרקן"? לאו אלו שיריים? מה כוונת הברייתא "שאין מזבח הפנימי ממרקן? הרי איזה מתן דמים המעכב יש בו עוד? אלא אלו שיריים. מוכח שהתנא של הברייתא הזו סובר ששיריים מעכבים בחטאות הפנימיות.

דחיה: אמר ליה רבא: עונה רבא לרמי בר חמא - אם כן, דסבירא ליה לתנא דברייתא דשיריים מעכבים בחטאות הפנימיות, מדוע הוא השיב שאין ללמוד מדמים הפנימים שכן אין גמר מתנות דמו בפנים? אדרבה, כל שכן שיש ללמוד משם, בקל וחומר -

מה שיריים הפנימיים, שסופן חובה בחוץ לעכב, ככל זאת אם אם תחילת דמן נתן בחוץ לא כיפר. קל וחומר לניתנין למעלה, שאין סופן חובה למטה, דשיריים לא מעכבים בחיצוניים, ועשאן בתחילה למטה, אינו דין שלא כיפר! ואם כן עדיין קשה קרא למעוטי למה לי?

אלא: מסיק רבא, כך פירושה של הברייתא. אין מזבח הפנימי ממרקן בלבד אלא פרוכת, שדמים הפנימיים טעונים תחילה הזאה על הפרוכת, והואיל וטעונים שתי עבודות לעכב הלכך הם חמורים לפסול כששינה ונתן בחוץ. מה שאין כן בניתנים למעלה, שאין טעונים אלא עבודת אחת לעכב, לתת דם בקרנות, הוה אמינא שאם נתנן למטה כשרים.

ולעולם שפיכת שיריים הפנימיים לא מעכבת לתנא דברייתא, ונדחית ראייתו של רמי בר חמא.

תנו רבנן: נאמר בפר יום הכפורים "וכלה מכפר". ודרשינן אם כיפר, שנתן כל מתנות הדם, כילה. ואם לא כיפר לא כילה, שכולן מעכבות. דברי רבי עקיבא.

אמר לו רבי יהודה: מפני מה לא נדרוש כסדר המקרא, ונאמר אם כלה כיפר, אם לא כלה לא כיפר, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום!

מאי בנייהו? במה נחלקו רבי עקיבא ורבי יהודה? תשובה - נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר 'משמעות דורשין איכא בנייהו': כלומר כיצד יש לדרוש מן הכתוב. שרבי יהודה לא משמע לו ללמוד מ"כפר" לכל המתנות שמעכבות, דדלמא מתנה אחת קאמר, אלא מ"כלה", דמשמע שכילה כל מה שכתוב בענין. אבל שיריים, דלא כתיב בפרשת יום הכפורים אלא נלמד מפר כהן משיח, לכולי עלמא לא מעכבי.

וחד אמר, שיריים מעכבין איכא בנייהו: רבי עקיבא סבר לא מעכבי, דדריש מ"כפר" לעבודות האמורות בענין דוקא. ורבי יהודה דריש מ"כלה" שגמר כל עבודותיו, שאפילו שיריים הנלמדין ממקום אחר מעכבי.

תסתיים: יש להוכיח שרבי יהושע בן לוי הוא זה שאמר שיריים מעכבים.

דאמר רבי יהושע בן לוי: לדברי האומר שיריים מעכבין, אם נשפך הדם אחר מתנות שבפנים וקודם שפיכת השיריים בחוץ, מביא פר אחר ושוחטו כדי לשפוך ממנו שיריים, שהרי מעכבין הם. ואינו מתחיל מבחוץ, שאם כן לאו שיריים הם, אלא מתחיל במתנות שעל המזבח בפנים, ואת השיריים שופך בחוץ.

הרי שלרבי יהושע בן לוי יש תנא האומר דשיריים מעכבים. ומוכח שהוא זה שאומר שנחלקו בזה רבי עקיבא ורבי יהודה.

דחייא: אטו רבי יוחנן וכו': וכי רבי יוחנן לא סובר שיש תנא האומר שיריים מעכבי? והאמר רבי יוחנן - תנא רבי נחמיה למשנתו דשיריים שהקריבין בחוץ חייב כרת משום זריקת חוץ, כדברי האומר שיריים מעכבין, הילכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ!

אלא: על כרחנו נצטרך לומר שמה שאמר רבי יוחנן שרבי נחמיה הוא "כדברי האומר שיריים מעכבי", כוונתו היא לתנא ששנה כן במקום אחר, ולא 'להני תנאי דלעיל' שהם רבי עקיבא ורבי יהודה.

ואם כן, אף כאן ניתן לומר הפוך. רבי יוחנן הוא זה שאמר "שיריים מעכבין איכא בינייהו". ורבי יהושע בן לוי סובר שלפי כולם אין שיריים מעכבין. ומה שאמר רבי יהושע בן לוי "לדברי האומר שיריים מעכבין", הוא תנא בעלמא, ולא להני תנאי. ולדבריו, רבי עקיבא ורבי יהודה "משמעות דורשין איכא בינייהו" ולפי שניהם שיריים אינם מעכבים, ותנא אחר הוא זה שסבר ששיריים מעכבים.